

Jan Samek

Zasoby, wartości i stan zachowania zabytków ruchomych Krakowa

Ochrona Zabytków 25/3 (98), 183-189

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZASOBY, WARTOŚCI I STAN ZACHOWANIA ZABYTKÓW RUCHOMYCH KRAKOWA *

Podjmując rozważania nad zabytkami ruchomymi na terenie miasta Krakowa przede wszystkim przypomnieć należy zakres pojęcia umieszczonego w tytule artykułu. Według zasad przyjętych w polskiej służbie konserwatorskiej objęte ochroną zabytki (poza znaleziskami archeologicznymi) dzielą się na nieruchome (dzieła urbanistyki i architektury) i ruchome. Charakter pierwszej z wymienionych grup nie wymaga objaśnienia; do drugiej należą: wystrój architektoniczny (portale, obramienia okienne, dekoracje stiukowe i inne), malarstwo ścienne i sztalugowe, grafika, rzeźba oraz wyroby rzemiosła artystycznego (snycerstwo, złotnictwo, kowalstwo itp.). Jak wynika z powyższego wyliczenia, zakres pojęcia jest bardzo szeroki. W obrębie jednego zabytku nieruchomego — jednej budowli — znajdować się może nawet znaczna liczba zabytków ruchomych. Zatem pierwszym zadaniem jakie staje przed autorem niniejszego opracowania jest ustalenie jakiego rodzaju zespoły zabytków ruchomych zachowały się w Krakowie i jaka jest ich liczba, wartość artystyczna, stan zachowania, zabezpieczenia oraz udostępnienia.

ZASOBY

Poza zbiorami muzealnymi, które z natury rzeczy nie będą przedmiotem niniejszego omówienia, posiadamy zabytki ruchome Krakowa będące w posiadaniu kościołów i klasztorów, stanowiące własność instytucji państwowych, roz-

maitych organizacji społecznych i w posiadaniu osób prywatnych. Najcenniejsze zasoby zabytków przetrwały w klasztorach i kościołach, przewyższając inne zbiory. Specjalny walor nadaje tym obiektom fakt, że zachowały się one *in situ*, w miejscu, dla którego były fundowane czy zakomponowane. Krakowskie kościoły zabytkowe w liczbie ponad czterdziestu, z których większość połączona jest z klasztorami, zawierają według wstępnej oceny, opartej na wynikach prac inwentaryzacyjnych, około 20 000 zabytków ruchomych, a w tej liczbie jest sporo obiektów wybitnych, zaliczonych do I lub II kategorii (w dziale zabytków ruchomych wyróżniamy obecnie cztery kategorie). Przykładowo w świątyni o bogatym wyposażeniu wnętrza, jakim jest kościół Mariacki zachowały się 1823 zabytki, wraz z obiektami ruchomymi przechowywanymi w prałatomce. Na tę liczbę składa się m.in. kilkadziesiąt portali, obramień okiennych, wsporników i zworników, 142 witraże (w tym 120 gotyckich kwater i 22 z w. XIX i XX), 216 płyt nagrobnych, nagrobków i epitafiów, wreszcie 984 obiekty złotnictwa, tkanin i haftów, nie licząc wotów i mniejszych fragmentów tkanin włączonych w nowe szaty liturgiczne. W zdecydowanej większości są to dzieła wyróżniające się nieprzeciętną wartością artystyczną, nierzadko mające ugruntowaną pozycję w dziejach sztuki europejskiej. Pokazna liczba zabytków zachowała się w kościele i klasztorze Dominikanów (m.in. ok. 300 obrazów), w kościele Bożego Ciała i zabudowaniach

* Artykuł ten w pierwszej wersji opracowany został na prośbę Konserwatora Zabytków m. Krakowa do zreferowania na posiedzeniu Komisji Kultury i Sztuki w Radzie Narodowej m. Krakowa. Przedstawiony był także na zebraniu naukowym Krakowskiego Oddziału Stowarzyszenia Historyków Sztuki w dniu 10.IV.1972 r. Autor pragnie podziękować mgr. Jerzemu Kossowskiemu za wysunięte sugestie i mgr. Bożenie Saładziako-

wej za cenne informacje, które były dużą pomocą w badaniach podjętych nad zabytkami ruchomymi miasta Krakowa. Jako materiału ilustracyjnego użyto celowo fotografii zabytków z klasztoru Reformatów w Krakowie, którego zasoby nie były dotychczas prawie zupełnie brane pod uwagę w badaniach nad sztuką Krakowa.

1. Kraków, klasztor reformatów, posążek Matki Boskiej z Dzieciątkiem, ok. poł. XIV w. (fot. E. Kozłowska-Tomczyk)

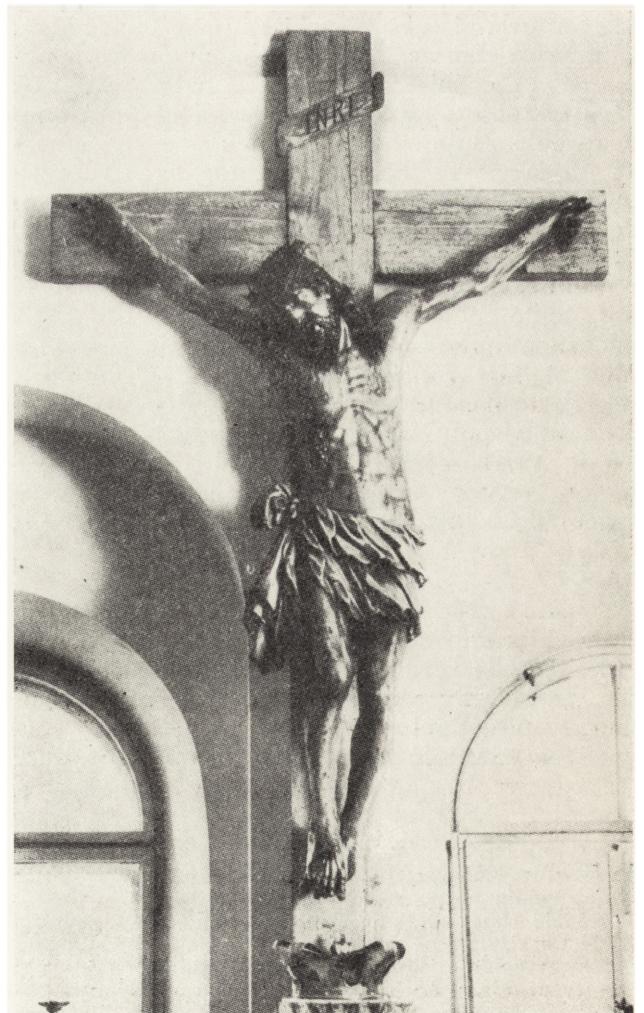
1. Cracow, Monastery of the Reformati Order: statue of the Virgin Mary with Infant Jesus, dated about mid-fourteenth century

2. Kraków, klasztor reformatów, krucyfiks, ok. poł. XVII w. (fot. T. Kaźmierski)

2. Cracow, Monastery of the Reformati Order: crucifix, about mid-seventeenth century

Kanoników regularnych laterańskich na Kazimierzu, jak również w klasztorach Karmelitów Na Piasku, Karmelitanek Bosych na Wesolej i Kamedułów na Bielanach. Mniejsze zespoły posiadają proporcjonalnie skromniejsze zasoby. I tak krakowski kościół pw. św. Barbary wraz z klaszturem Jezuitów ma 344 zabytki ruchome; kościół i klasztor Reformatów ponad 250, zaś kościół pw. Św. Krzyża 204. Naturalnie nie znaczy to wcale, że w ilościowo mniejszych zespołach nie znajdują się dzieła o wyjątkowej wartości artystycznej. Często bywa wręcz odwrotnie np. kościół Św. Krzyża kryje w swym wnętrzu bardzo wybitne dzieła malarstwa, snycerki i rzeźby.

Kolejną ważną pozycję stanowi wyposażenie krakowskich kamienic i domów mieszczańskich. Jak wykazały prace inwentaryzacyjne, „prześcięta” kamienica w Krakowie ma od kilku do kilkunastu gotyckich, renesansowych lub barokowych portali, wsporniki i zworniki, dekoracje stiukowe, zdobne malowidłami stropy, polichromie ścienne, nie mówiąc już o bogato dekorowanej stolarce i uzupełniających ją wyrobach kowalskich i ślusarskich. Liczbę tych obiektów wstępnie można oszacować, opierając się na zarejestrowanych w obrębie śródmieścia około

3. Kraków, klasztor reformatów, obraz *Chrystus u Marii i Marty*, ok. r. 1620 (fot. E. Kozłowska-Tomczyk)

3. Cracow, Monastery of the Reformati Order: painting "Christ at Mary and Martha", about 1620

500 zabytków nieruchomości, na co najmniej 6 000 sztuk; liczba ich stale wzrasta dzięki odkryciom dokonywanym w trakcie prac konserwatorskich i remontowych.

Pisząc o zabytkach ruchomych wspomnieć należy o słabo zbadanych, a niekiedy zupełnie nieznanymi zespołach pozostających w gestii instytucji państwowych i organizacji społecznych, m.in. Akademii Sztuk Pięknych i innych wyższych uczelni, Krakowskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk, Kurii Metropolitalnej czy dawnej Izby Rzemieślniczej w Krakowie. Chociaż trudno sprecyzować liczbę tych zabytków to wydaje się jednak, że sięga ona co najmniej kilku tysięcy.

Warto też pamiętać o liczbie zabytków pozostających w zbiorach prywatnych. Ponieważ tylko większe zbiory, w liczbie około 80, są zarejestrowane u Miejskiego Konserwatora Zabytków, i ze względu na pewną płynność zasobów ocenić je można tylko w przybliżeniu. W Krakowie istnieje chyba kilkaset mniejszych i większych zbiorów malarstwa, lub rzemiosła artystycznego (broń, numizmatyka, szkło), których wartości nie należy bagatelizować. Ponadto wiadomo, że niemal wszystkie mieszkania krakowskie, które nie uległy dewastacji w cza-

sie II wojny światowej, zawierają przynajmniej część dawnego wyposażenia z XIX i 1 połowy XX stulecia.

Reasumując, w przybliżeniu zasoby Krakowa ocenić można na kilkaset tysięcy jeśli nie na pół miliona zabytków ruchomych, które w wielu wypadkach są wybitnymi dziełami sztuki, unikatami mającymi znaczenie nie tylko w skali krajowej, ale i europejskiej. Wielce wymowna jest tu liczba około 30 000 zabytków przepływająca rocznie przez krakowskie sklepy „Desa”. Stąd trudno powstrzymać się od przypomnienia, że Konserwator miasta Krakowa posiada tylko jedno stanowisko pracy dla spraw zabytków ruchomych, przy niewielkiej pomocy ze strony muzeów. Dysponując tak ogromnym materiałem trzeba określić stopień jego rozeznania.

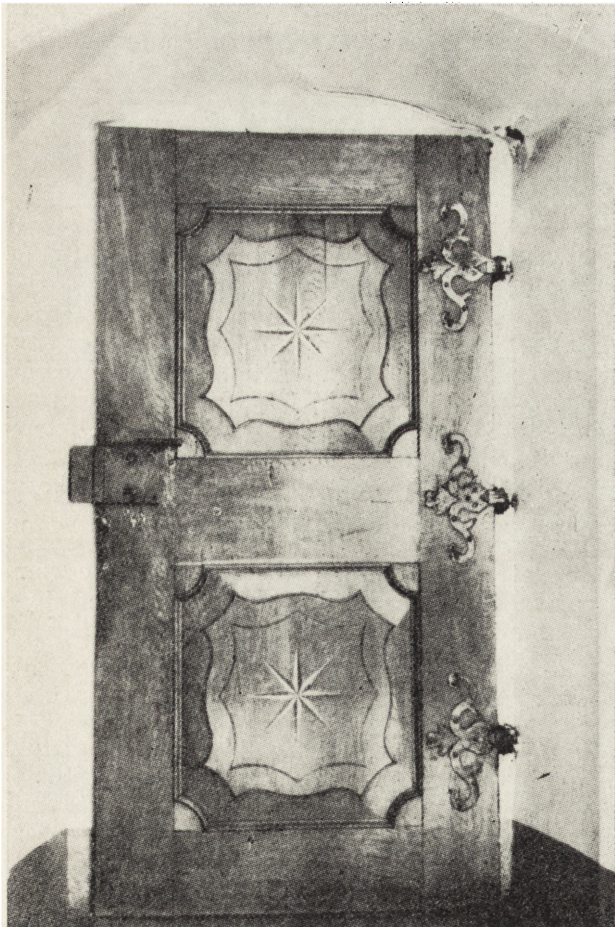
INWENTARYZACJA I EWIDENCJA

Mimo że Kraków jest kolebką historii sztuki jako dyscypliny naukowej, a od lat sześćdziesiątych XIX wieku nieprzerwanie i aktywnie działa krakowskie środowisko naukowe, rozeznanie w zakresie tzw. zabytków ruchomych jest jeszcze niezadowolające. W większości w centrum uwagi pozostają wciąż te same obiekty,

4. Kraków, klasztor reformatów, obraz Św. Rodzina, XVII w. (fot. T. Kaźmierski)

4. Cracow, Monastery of the Reformati Order: painting "Holy Family", 17th century

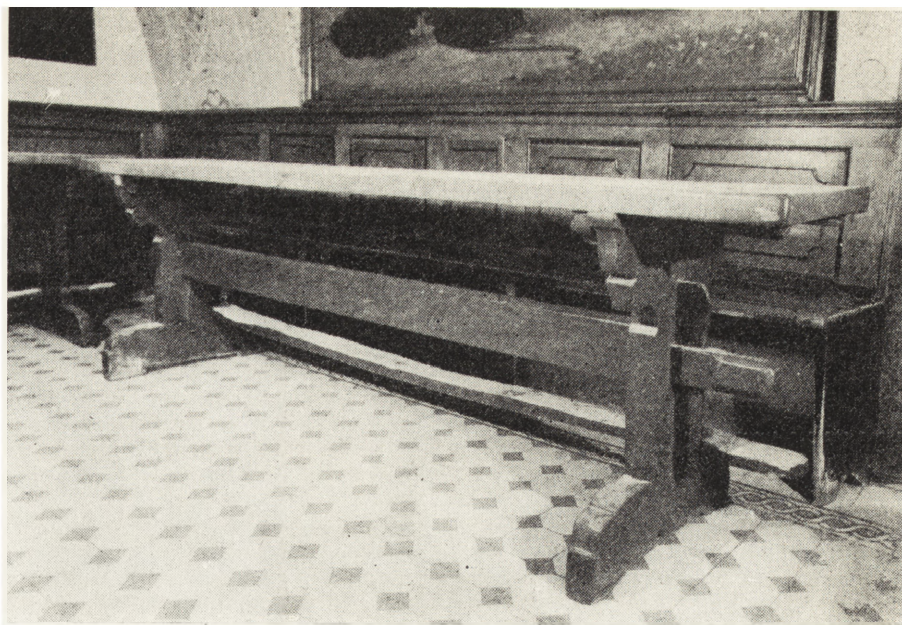
natomiast brak uaktualnienia opracowań syntetycznych, zaś wiele zabytków pozostaje nieznanymi, chociaż wśród nich bywają dzieła autoryzowane lub obdarzone wyjątkowymi walorami. Stwierdzenie to dotyczy przede wszystkim krakowskiego malarstwa XVII wieku, złotnictwa czasów nowożytnych i rzemiosła artystycznego wieku XIX. Stan ten ulega stopniowej zmianie dzięki planowaniu badań naukowych, i podjęciu prac nad „Katalogiem Zabytków Sztuki miasta Krakowa”. Katalog uwzględni wszystkie obiekty ruchome i nieruchome z wyjątkiem znajdujących się w muzeach i zbiorach prywatnych. Każdy przedmiot jest w nim określony z punktu widzenia stylu, zadatowany oraz opatrzony (w wypadku większych zbiorów) opisem pozwalającym na identyfikację. Wszystkie zabytki należące według klasyfikacji konserwatorskiej do I i II kategorii ilustrowane są fotografiami (w przypadku dużych grup w wyborze), a architektura planami. Korzystanie z Katalogu Zabytków Sztuki miasta Krakowa ułatwiają wstępy, także w wersji francuskiej oraz indeks osób. Zaplanowano, że Katalog składać się będzie z 7 części w osiemnastu woluminach**.

Teksty autorskie Katalogu są opracowane w 80%, a obecnie przeprowadza się ostatnie inwentaryzacje w kościołach, klasztorach i domach. Ogółem w druku zilustrowanych zostanie około 6 000 zabytków ruchomych z terenu miasta Krakowa, w tym wiele mało znanych lub nieznanymi zupełnie obiektów. Katalog, mimo że już jest i nadal będzie pełnić rolę podstawowego źródła do dziejów sztuki w Polsce, nie zawiera wszystkich materiałów niezbędnych dla otoczenia zabytków ruchomych skuteczną opieką. Dane te przynosi dopiero odpowiednio przeprowadzona ewidencja konserwatorska, której efektem są karty ewidencyjno-inwentarzowe. Prace nad taką ewidencją, na podstawie materiałów zebranych przy akcji katalogowej, rozpoczęła w roku 1970 na zlecenie Miejskiego Konserwatora Zabytków specjalna grupa historyków sztuki, pod kierunkiem autora niniejszego artykułu. Akcja ta objęła dotychczas: kościół św. Idziego, kościół św. Jana i

** „Katalog Zabytków Sztuki miasta Krakowa”, cz. 1 wyd. r. 1965 s. 244, il. 896 obejmuje zabytki wzgórza zamkowego, cz. 2, wyd. r. 1971 s. 941, il. 1006 uwzględnia osiem kościołów i pięć klasztorów śródmieścia. Następne części obejmują: cz. 3 — c.d. budowli sakralnych śródmieścia, cz. 4 — budowle świeckie, cz. 5 — zabytki Kazimierza i Stradomia, cz. 6 — obiekty pozostałych dzielnic Krakowa, cz. 7 — historia, urbanistyka i zarys dziejów sztuki w Krakowie.

5. Kraków, klasztor reformatów, drzwi wejściowe z przedsionka do prezbiterium, 1766—1770 (fot. T. Kaźmierski)

5. Cracow, Monastery of the Reformati Order: entrance door between the porch and sanctuary, 1766—1770

6. Kraków, klasztor reformatów, stoły w refektarzu, XVII—XVIII w. (fot. J. Langda)

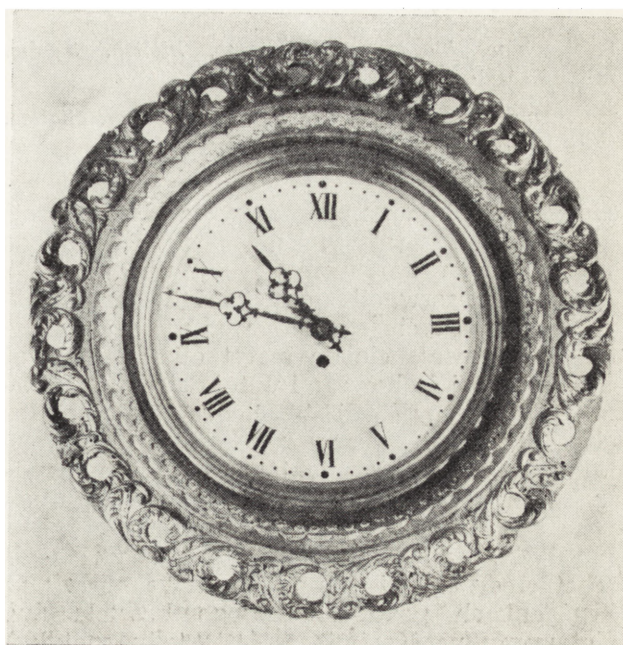
6. Cracow, Monastery of the Reformati Order: tables in the refectory, 17—18th century

klasztor Prezentek, kościół z klasztorem Reformatów, kościół Św. Krzyża, kościół i klasztor Dominikanek „Na Gródku”, ostatnio zaś kościół i klasztor Dominikanów, Duchaczek i Pijarów. Jej rezultatem jest wykonanie ponad tysiąc kart ewidencyjnych w dwu egzemplarzach, zawierających określenie stylu, datowanie, wymiary, materiał, krótki opis, literaturę przedmiotu, ikonografię i ocenę stanu zachowania. Nowością przy opracowywaniu kart krakowskich było wprowadzenie specjalnie opracowanych skrótów używanych w Katalogu. Także opisy ujęto w schemat, który wydobywa istotne walory artystyczne i cechy charakterystyczne ułatwiając identyfikację dzieła sztuki. W ten sposób każdy obiekt posiadający kartę ewidencyjną staje się bliżej znany Konserwatorowi Zabytków i tym samym może być otoczony skuteczną opieką. Ta akcja, nieodzowna dla prawidłowego funkcjonowania władz konserwatorskich wymaga jednak dużych nakładów i stałego zwiększania liczby zespołu wykonawców. Opierając się na wysuniętej powyżej liczbie około 50 000 zabytków ruchomych (nie licząc zbiorów prywatnych) można by ją wykonać do roku 1980 przy pomocy kilkudziesięciosobowego zespołu i zapewnieniu odpowiednich środków finansowych. Dla opracowania kompletnej ewidencji zabytków ruchomych miasta Krakowa nie wystarczą jednak same środki finansowe. Przede wszystkim trzeba przygotować wykwalifikowanych wykonawców — historyków sztuki z praktyką w dziedzinie inwentaryzacji zabytków, zwłaszcza rzemiosła artystycznego.

STAN ZACHOWANIA, STRATY I MIGRACJA DZIEŁ SZTUKI, PROBLEM UDOSTĘPNIENIA

Stan zachowania zabytków ruchomych na terenie miasta Krakowa określić należy jako zły, niekiedy wręcz katastrofalny. Nie jest to rezultatem celowych zniszczeń, te bowiem zdarzają się obecnie stosunkowo rzadko, ale wieloletnich zaniedbań, nieprzeprowadzania koniecznych prac zabezpieczających, niefachowych odnowień, niewłaściwego przechowywania zabytków, wreszcie zmiany warunków w jakich się one znajdowały — zanieczyszczonego powietrza i wzmożonego ruchu na terenie miasta.

Spróbujmy po kolei prześledzić wymienione czynniki. Z konserwacją zabytków ruchomych

7. Kraków, klasztor reformatów, zegar, 2 poł. XIX w. (fot. J. Langda)

7. Cracow, Monastery of the Reformati Order: clock, second half of the 19th century

8. Kraków, klasztor reformatów, kielich, 3 ćw. XVII w. (fot. W. Gumuła)

8. Cracow, Monastery of the Reformati Order: chalice, third quarter of the 18th century

nie jest najlepiej; np. Pracownie Konserwacji Zabytków w Krakowie nie posiadając odpowiednich warsztatów nie przyjmują zleceń z zakresu konserwacji złotnictwa, tkanin i haftów. W rezultacie Konserwator nie ma możliwości zwrócenia się do instytucji państwowej dysponującej fachowcami w tej dziedzinie. Pracami renowacyjnymi w ciągu ostatnich lat objęto tylko nieznaczny procent obiektów malarstwa i rzeźby. W niektórych, dużych zespołach nie przeprowadzono po wojnie żadnych prac restauracyjnych. Stan ten jest wynikiem nie tylko braku środków, ale i dobrej woli ze strony właścicieli, np. barokowe obrazy w krużgankach poaugustiańskiego kościoła św. Katarzyny na Kazimierzu. Niekiedy spotyka-

my się z niewłaściwą renowacją (np. przerabianie szat liturgicznych), przynoszącą zabytkom więcej szkody niż pożytku, przemalowywanie sprzętów, obrazów i rzeźb zdarza się ostatnio coraz rzadziej. Naturalnie wiele zależy tu i od postawy użytkowników. Jako wzorowo przeprowadzone prace można wymienić przykładowo renowację wnętrza kościoła św. Floriana. Niestety w innych przypadkach nie obeszło się bez szkód i pomyłek.

Mówiąc o wpływie warunków przechowywania na stan zachowania zabytków ruchomych, głównie miałem na myśli nagminne wprowadzanie centralnego ogrzewania, które dzieła sztuki na ogół źle znoszą jeśli nie zadba się o dodatkowe nawilgocenie, np. gwałtowne pogorszenie się stanu zachowania renesansowej polichromii u Cystersów w Mogile. Należy także pamiętać o wzrastającym zapyleniu i zanieczyszczeniu powietrza, czego najbardziej widome skutki obserwować można na krakowskiej kamieniarsce ulegającej szybkiej korozji. Istnieje słuszna obawa, że w ciągu najbliższych lat zewnętrzna kamieniarka w Krakowie wykonana z piaskowca ulegnie zniszczeniu.

Pozostaje jeszcze do omówienia zagadnienie strat stale ponoszonych w zakresie zabytków ruchomych. Niemal na naszych oczach nikną średniowieczne polichromie w krużgankach klasztoru Augustianów i Franciszkanów, zaś wnętrza niektórych kościołów ulegają dyskusyjnym modernizacjom. Sytuacja ta, wynikająca nie tylko z samowoli użytkowników, nie najszcześniejszej inwencji architektów-projektantów i zbyt małego zaangażowania sprawą ochrony zabytków ze strony społeczeństwa, powinna ulec natychmiastowej zmianie. Należy także zachować daleko idącą ostrożność w trakcie odkrywkowych prac badawczych, aby odsłaniając wątki wcześniejsze uszanować nowsze elementy, pochodzące z XIX i XX wieku. Osobne zagadnienie to wyposażenie wnętrz z 2 poł. XIX w. i początków XX stulecia, jak dotąd ochronione są w sposób niedostateczny. Organizuje się sesje naukowe na temat urządzenia krakowskich wnętrz z tego okresu, a równocześnie giną bezpowrotnie witraże, secesyjne piece, boazerie itd.

Niezmiernie ważny problem to tzw. migracja zabytków związana z kolekcjonerstwem i zbieractwem. W środowisku krakowskim posiadającym wiele dzieł sztuki normalnym zjawiskiem jest zainteresowanie nimi. Jest to zjawisko pozytywne, gdyż należy pamiętać, że dary i kolekcje prywatne były zarodkiem krakowskich muzeów. Z uwagi choćby na ten fakt nie należy się do tych zjawisk ustosunkowywać negatywnie. Jednak obrót dziełami sztuki tzn. handel powinien być ściśle kontrolowany. Wybitne dzieła sztuki winny być inwentaryzowane w momencie gdy wpływają na rynek. Jak dotychczas niewiele w tym zakresie zrobiono. Np.

Przedsiębiorstwo „Desa” nie dysponuje nawet pracownią fotograficzną dla wykonania zdjęć cenniejszych zabytków, nie mówiąc już o jakiejś komórce naukowej. Miejsce przechowywania często zmieniają zabytki znajdujące się w klasztorach. I tak słynne hafty gobelinowe z kościoła Kapucynów w Sędziszowie, czasowo przechowywane w Krakowie wywędrowały aż na Śląsk, a ogromne płótna pędzla Tomasa Majewskiego z lat 1671—1672 po z górą stuletnim pobycie u Dominikanów w Krakowie powróciły ostatnio do Warszawy. Zmiany takie trzeba starannie rejestrować, nie należy się im jednak przeciwstawiać, stanowią bowiem zjawisko historycznie uwarunkowane.

SRODKI ZARADCZE

Notując zjawiska ujemne — niepełne rozeznanie, zły stan zachowania, ubytki i straty — równocześnie trzeba zaproponować środki zaradcze, sposoby, które wpłyną na poprawę tego stanu. Wysunąć tu można kilka postulatów. Przede wszystkim należy poszerzyć i przyspieszyć zakres badań nad zabytkami ruchomymi w Krakowie. Może to nastąpić w drodze ścisłego porozumienia pomiędzy instytucjami naukowymi, placówkami muzealnymi i Konserwatorem Zabytków m. Krakowa, co zapewni odpowiednią koordynację prac. Koniecznością stało się powołanie w ramach Krakowskiego Urzędu Konserwatorskiego osobnej komórki, której celem byłoby opracowywanie dokumentacji naukowej i wzmożona opieka nad zabytkami ruchomymi miasta. Należy też postulować powo-

łanie specjalnej Rady Konserwatorskiej dla spraw zabytków ruchomych przy Oddziale Konserwatora Zabytków m. Krakowa. Zakres prac prowadzonych przez Pracownię Konserwacji Zabytków w Krakowie powinien objąć wszystkie rodzaje dzieł sztuki. Powinna być przyspieszona akcja ewidencji zabytków ruchomych — prace te winno poprzedzać wykształcenie odpowiedniej kadry specjalistów. Należy postulować zwiększenie udostępnienia zabytków ruchomych, bo oglądamy je wciąż w zbyt skromnym zakresie, np. na dwadzieścia cztery skarbce krakowskie tylko trzy przystosowane są do zwiedzania.

Aby nie popadać w skrajny pesymizm rozważania te można jednak zakończyć akcentem optymistycznym. Jak wykazały prace inwentaryzacyjne Kraków jest największym w Polsce skupiskiem zabytków, nie biorąc pod uwagę aspektu jakości dzieł sztuki, jego zasoby równają się ze stanem posiadania kilku województw. Należy sądzić i być przekonanym że wszystkie wskazane wyżej trudności da się przezwyciężyć. Po naukowym i konserwatorskim rozeznaniu rozmachu nabiorą prace zabezpieczające i renowacyjne. Odpowiednio ekspozowane zabytki dadzą możliwość pokazania wszystkich, nieznanych skarbów sztuki Krakowa, co jest celem godnym poświęceń, trudów i wysiłków.

dr Jan Samek
Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego
Kraków

THE RESOURCES, THE VALUES AND THE STATE OF PRESERVATION OF CRACOW'S MOVABLE CULTURAL PROPERTY

Undertaking his considerations on the “movable cultural property” present in the area of the town of Cracow the author explains the meaning of this term. In this country the protected historical monuments and cultural property are divided into two categories, namely these immovable, as e.g. the works of architecture or townplanning and those movable as, for instance, the architectural details, mural paintings, easel paintings, graphic art, sculpture and the pieces of artistic handicraft like the goldsmith's work, that of wood carver's, or blacksmith and s.o.

As may be seen from the above the scope of this definition is one very wide and, for example, within an immovable object forming a separate building there may be found a number of movable objects, like doorways, window mouldings, the stucco decorations and the others.

While starting their work the group of art historians had to determine what sets of movable monuments have been preserved within the area of the town of Cracow, further to define their resource, historical or artistic value, the state of preservation, the possibility of their safeguarding and making them accessible to the public.

The major part of cultural property was preserved in situ within the monasteries and churches for whom they were founded or designed.

According to preliminary estimations some 20,000 items have been preserved among whom a number

of those counting to the first and second class; only in the Our Lady Church 1,823 objects were preserved. Several “movable monuments” are preserved at burghers' homes and other town houses with their number amounting as high as to 6,000 objects. Unfortunately, up to the present day the orientation is lacking as to the number of objects which are still not covered with inventories or other written records as they are preserved in governmental agencies or under the guard of various societies and associations.

No information at all is available with respect to private collections. Only some 80 of them have been registered, however, it is a well known fact that there exist a few hundred of major or minor collections of paintings or handicraft works (weapons, numismatics, glassware etc.) of considerable value. All the aforementioned work was undertaken in connection with preparations to publish the “Catalogue of Cultural Property in the Town of Cracow”. This intended multi-volume, illustrated publication will be printed until 1976.

A number of conservation cards were prepared containing the basic data relating to a given movable object that comprise the determination of style, dating, a short description (material, dimensions, references, illustrative sources) and also the assessment of actual state of preservation. The works connected with preparation of “movable monuments” are designed for a couple of years and data have already been collected with concern to about 80 per cent of the resource at hand.